המאבק של מערכת המשפט נגד בתי הדין עולה מדרגה:

בית הדין הרבני הגדול דחה ערעור של היועצת המשפטית בנושא קבורה יהודית

היועמ"שית עתרה לבית הדין הרבני הגדול, בצעד חריג, ודרשה שינוי פסיקה של בית הדין הרבני אשר קבע כי גופת יהודייה שנהרגה תיקבר בהתאם לדת ישראל • הערעור מהווה המשך של קרב כיפופי הידיים בין מערכת המשפט בישראל לבתי הדין • קודם לכן שלל בג"ץ בדורסנות חלק מסמכויות בתי הדין הרבניים • גורמים המעורים בנושא מזהירים: "הצעדים של מערכת המשפט נגד בתי הדין יחריפו"

בית הדין הרבני האזורי בפ"ת (צילום אילוסטרציה: ויקיפדיה)

יונתן אדלר

הייעוץ המשפטי לממשלה עתר לאחרונה בצעד חריג לבית הדין הרבני הגדול כנגד החלטת בית דין רבני אשר קבע שיש לשמור על קדושת גופה של יהודייה שנהרגה ולקוברה כדת ישראל, למרות בקשתה שלא לעשות זאת. בית הדין הרבני, בהתאם להלכה, קבע שאין לאפשר קיום צוואתה של האישה אשר דרשה שלא לנהוג בה אחרי מותה באופן הנהוג בעם ישראל.

האישה נהרגה בעת שהותה בבית מלון בעיירה סנט מוריץ שבשוויץ. ימים ספורים לאחר מכן הגיעה אמה של המנוחה לבית דין הרבני באריאל והצהירה כי בתה סבלה מקשיים נפשיים רבים ומדמיונות וחזיונות שווא ולא הייתה שפויה בעת כתיבת הצוואה, כך שבקשתה שלא להיקבר כדין אינה תקפה.

לאחר הדיון החליט בית הדין כי המנוחה לא הייתה כשירה לקבל החלטות, ועל כן הצוואה בטלה ויש להורות על הסגת גופת המנוחה לישראל בהקדם האפשרי.

אלא שלפי דיווח ב'ישראל היום', במשרד הייעוץ המשפטי לממשלה לא אהבו את הפסיקה היהודית מדי לטעמם, ובחרו להגיש ערעור לבית הדין הרבני הגדול כנגד בית הדין הרבני. היועמ"שית ביקשה לדחות את פסיקת בית הדין הרבני בנימוק שלבית הדין אין סמכות לדון לגבי אופי קבורת האישה, משום שאיננה חלק מהעיזבון של האישה - התחום שבו בית הדין רשאי לעסוק בנושא.

עם זאת, בית הדין הרבני הגדול דחה את הערעור וקבע כי לבית הדין סמכות לדון בתוקף הצוואה על כל חלקיה.

מאבק זוחל

הדרישה השעורייתית של היועמ"שית מתכתבת עם פסיקת בג"ץ שניתנה כשבוע קודם לכן ובה צעד נוסף במאבק של מערכת המשפט נגד עולם הדיינות. במסגרת אותה החלטה שפרסם בית המשפט העליון נקבע כי בתי הדין הרבניים אינם מוסמכים לדון עוד במזונות ילדים במסגרת תביעות גירושים, אלא אם התקבלה הסכמת שני הצדדים.

השופטות וילנר ורונן קבעו בדעת הרוב, כי "הלכת שרגאי" (פירוט בהמשך) משנת 1969 שקבע בית המשפט העליון - לפיה בתי הדין הרבניים אינם מוסמכים לדון בתביעות מזונות - מחייבת את בתי הדין הרבניים. בעקבות כך, בצעד דרמטי החלטות בתי דין רבניים בוטלו לאחר שנקבע כי ניתנו בחוסר סמכות.

מאחורי אותו דיון עמד החוק הקובע כי בתי הדין הרבניים ובתי המשפט לענייני משפחה מחזיקים בסמכות מקבילה לדון באותן תביעות. אלא שהחוק כורסם עם השנים בידי המשפטנים.

בשנת 1969 בית המשפט העליון קבע את "הלכת שרגאי", לפיה בית הדין הרבני יוכל לדון במזונות ילדים רק אם הצדדים הסכימו על כך. בתי הדין הרבניים נטו שלא להפר את פסקת בג"ץ, אך היו גם כאלה שהמשיכו לדון במזונות, תוך מתן פרשנות שונה לפסק הדין.

בעקבות כך, בשנת 2019 שב בית המשפט העליון וקבע שוב כי הסמכות לדון במזונות ילדים מסורה למערכת המשפט האזרחית, גם אם אחד הצדדים הקדים ופנה לבית הדין הרבני.

שנתיים לאחר מכן, בשנת 2021, קבע בית הדין הרבני הגדול, בניגוד לפסיקת בית המשפט העליון, כי לבתי הדין הרבניים יש סמכות לדון במזונות קטינים גם ללא הסכמה. הנימוק היה בכך שלפי החוק, בית הדין הרבני אינו כפוף לבית המשפט העליון אלא במסגרת עתירה לבג"ץ (לבית-

המשפט העליון שני כובעים מקבילים, ובשבתו כבג"ץ הוא מקבל עתירות נגד רשויות ציבוריות, י"א).

כעת בית המשפט העליון קבע סופית שבתי הדין לא יוכלו לפסוק בנושא, בהחלטה שמביאה להתנגשות חזיתית בין בתי הדין הרבניים למערכת המשפט.

עילת סבירות בתחפושת

כתב 'קו עיתונות' שוחח בנושא הטעון עם הרב רפאל סויד, ראש כולל שערי דעה ומרצה לטוענים רבניים במכון 'עליה'. "זהו חלק ממהלך שלם וארוך שנועד לכרסם במעמד בתי הדין הרבניים", מזהיר בשיחה עם 'קול העיר' הרב סויד.

הרב מציין כי "יש פער ברור בפסיקה בין מערכת המשפט לדיני התורה. התורה מחייבת לדוגמה, את הבעל בתשלום מזונותיו של הילד. לעומת זאת, להבדיל אלף אלפי הבדלות, מערכת המשפט דוגלת בשיטה של שוויוניות - כלומר, חצי חצי".

בנוגע לעצם העניין מסביר הרב סויד, "החוק לגבי בתי הדין הרבניים קובע שההלכה היא זו שקובעת, וגם בג"ץ לא יכול להתערב בכך, אבל בג"ץ פוגע גם בחלק מהליבה היהודית של המדינה - בעולם הדיינות".

וכמו בקרב מול הכנסת והממשלה, גם כאן בג"ץ פועל בתחכום ובשיטת השלבים. זה התחיל ב'בג"ץ בבלי' שאסר על בתי הדין לפסוק רכוש לבעל בהתאם לדין תורה, אלא רק על פי חוק. בשלב הבא הגיע 'בג"ץ סימה אמיר' שנידון על ידי מישאל חשין, אילה פרוקצ'ה ו...סלים ג'וברן ובמהלכו קבעו השופטים כי בתי הדין כלל אינם יכולים לדון בנושאי רכוש לאחר גירושים.

בשלב הבא השופטים התקדמו צעד אחד נוסף וקבעו שדיינים לא יוכלו לפסוק חלוקת רכוש לפי דין תורה אלא רק על פי חוק.

השלב הבא נכתב בפסק הדין האחרון. "השלב הבא", בטוח הרב סויד, "יהיה הפקעה של כל נושאי הממונות מבתי הדין, ובתי הדין כלל לא יוכלו לדון גם אם שני הצדדים יסכימו לכך - כי למעשה כבר נאסר עליהם להיות בוררים...".

"בדרך דומה פועל בית המשפט העליון גם סביב הכרה ב'גיורים' רפורמים. בתחילה בית המשפט קבע כי על

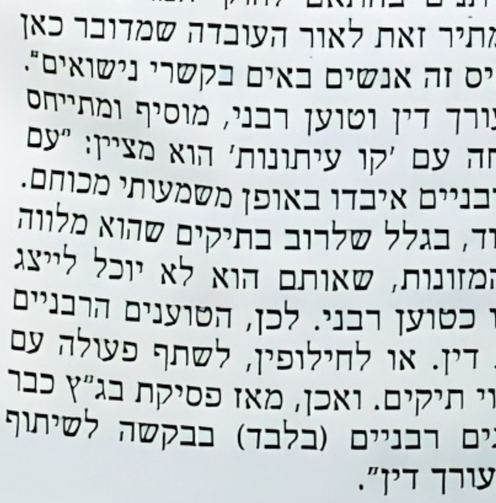
עו"ד וטו"ר ר' יהודה אבלס

מדינת ישראל להכיר בגיור רפורמי בחו"ל, כי איננו מתערבים בנעשה בחו"ל. בהמשך הוא כבר קבע שזה תקף גם מבחינת חוק השבות, ולכן 'גיורים' רפורמים קבילים לשם עלייה לארץ. בהמשך בית המשפט בהחלט עלול להתקדם עוד צעד ולקבוע ש'גיור' רפורמי יוכר בארץ כגיור לכל דבר, על כל המשמעויות שיש לכך".

ואם בכל הנוגע ליחס המורכב בין מערכת המשפט לממשלה עושה בג"ץ שימוש נרחב ויעיל מבחינתו ב'עילת הסבירות', במאבק מול בתי הדין הוא מנצל פרצה אחרת בחוק, שמאפשרת לבית המשפט העליון לפסוק נגד בתי הדין במקרים של 'סטייה מהצדק הטבעי'. והמקרים שעונים על טענה זו מבחינת מערכת המשפט החילונית, אלו לא מעט מפסקי ההלכה ודיני התורה שנידונים בבתי הדין...

"המצב חמור במיוחד כבר היום, ובמסגרתו חלק מפסיקות בתי הדין ניתנים בהתאם לחוקי המדינה בלית ברירה, ומתוך פסק שמתיר זאת לאור העובדה שמדובר כאן בחוק המדינתי ועל בסיס זה אנשים באים בקשרי נישואים".

ר' יהודה אבלס, עורך דין וטוען רבני, מוסיף ומתייחס לפן נוסף בדיון. בשיחה עם 'קו עיתונות' הוא מציין: "עם פסיקה זו, הטוענים הרבניים איבדו באופן משמעותי מכוחם. טוען רבני יתקשה מאוד, בגלל שלרוב בתיקים שהוא מלווה מעורבים גם ענייני המזונות, שאותם הוא לא יוכל לייצג בבית המשפט בכובעו כטוען רבני. לכן, הטוענים הרבניים יצטרכו לשלב עריכת דין. או לחילופין, לשתף פעולה עם עורך דין במסגרת ליווי תיקים. ואכן, מאז פסיקת בג"ץ כבר פנו אלי מספר טוענים רבניים (בלבד) בבקשה לשיתוף פעולה עמי בכובעי כעורך דין".